

NÉMETH, L., BÁBA, K., SZÖRÉNYI, L.:

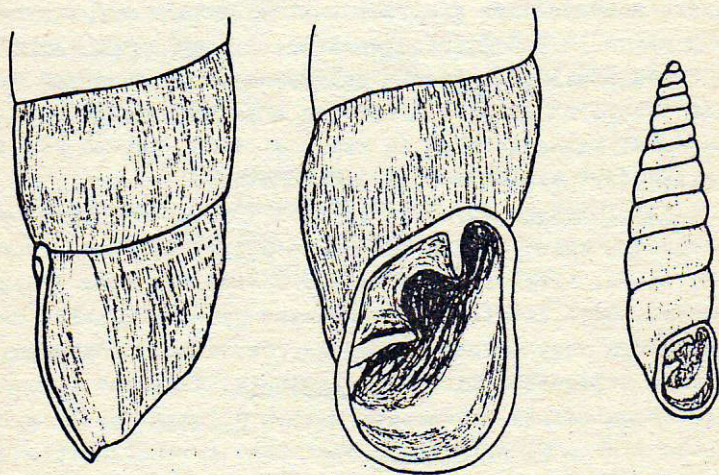
Uj Clausiliida faj Magyarországon: *Cochlodina fimbriata* /ROSSMÄSSLER, 1835/ - Eine neue Clausilie in Ungarn: *Cochlodina fimbriata* /ROSSMÄSSLER, 1835/

ABSTRACT: This article is reported about first appearance in Hungary of *Cochlodina fimbriata* /ROSSMÄSSLER, 1835/. Description of specis and zoogeographical ranging are placed for determination of specis of. *C. fimbriata*.

Az 1985. évi 11. Magyar Malakológus Találkozó alkalmával mód nyílt a Soproni-hegység nyugati részében, a Hidegviz-völgyben csigákat gyűjteni. E patakvölgy felső, kb. 3 km hosszú szakaszán öt gyűjtési pontról került elő Magyarország negyedik élő *Cochlodina* faja, a *Cochlodina fimbriata* /ROSSMÄSSLER, 1835/. Az élő példányok közül néhányat anatómiai vizsgálat céljára alkoholos anyagként tettünk el. Az anatómiai vizsgálatokat és rajzokat VARGA ANDRÁS készítette. Segítségéért ezuton mondunk köszönetet.

A faj leírása: méretei: 13-18 x 3,5-4,0 mm, háza balra csavarodó, külső megjelenésében a *C. laminata*-hoz hasonló. Orsó alakú, többé-kevésbé hasas, rövid, hengeres csuci résszel. Héja áttetsző, rendszerint gyengén fénylő. Színe szarusárga vagy enyhén barnás-sárgás, néha vörösbarna, általában világosabb mint a *C. laminata*. Felszíne finoman, sűrűn vonalkázott, erősebben mint a *C. laminata*, de gyengébben mint a *C. orthostoma* esetében. A vonalkázottság az utolsó kanyarulatán erősebb mint az előzőkön. Felszínét gyakran humuszsavak okozta korróziós foltok borítják. Kanyarulatainak száma 10-12, mel yek közül az első lassan, majd a továbbiak egyre gyorsabban növekednek. Szájadéka szögletesbe hajló rombusz alakú, íves lekerekítésekkel, míg a *C. laminata*-é széles-tojásdad /NORDSIECK, 1969a/. Szájadéka belül sárgásbarna vagy szarusárga színű. A szájadékban jól láthatóan egy fehér színű, kb. 0,5-0,8 mm széles garatduzzanat húzódik a szájadék peremétől kissé beljebb, azzal közel

párhuzamosán. Ez a garatduzzanat - az élő állatnál is - fehér sávként áttetszik a héjon. A szájadék szegélye kissé megvastagodott peremmé türemkedett ki, a C.laminata-hoz hasonlóan. Alsó lemeze jól fejlett, és takarja a gyengén fejlett oszloplemezt. Felső lemeze szintén jól fejlett. Garatredői: a fény felé tartott héj tarkó részén három garatredő látszik, ellentétben a KISS,É. - PINTÉR,L. /1985/ cikkében irottakkal. Az alsó garatredő rövidebb mint a C.laminata-nál, a szájadékba szemből nézve alig felismerhető és általában nincs összeköttetésben a garatduzzanattal. Főredője többnyire párhuzamos az utolsó varrat vonalával és általában fehér színű /1.ábra/.

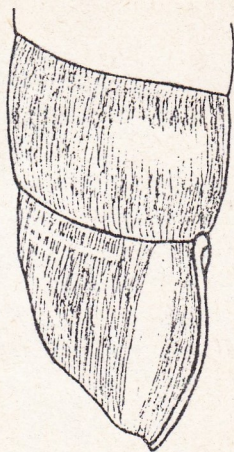
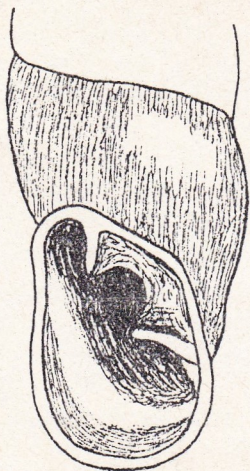
1.ábra

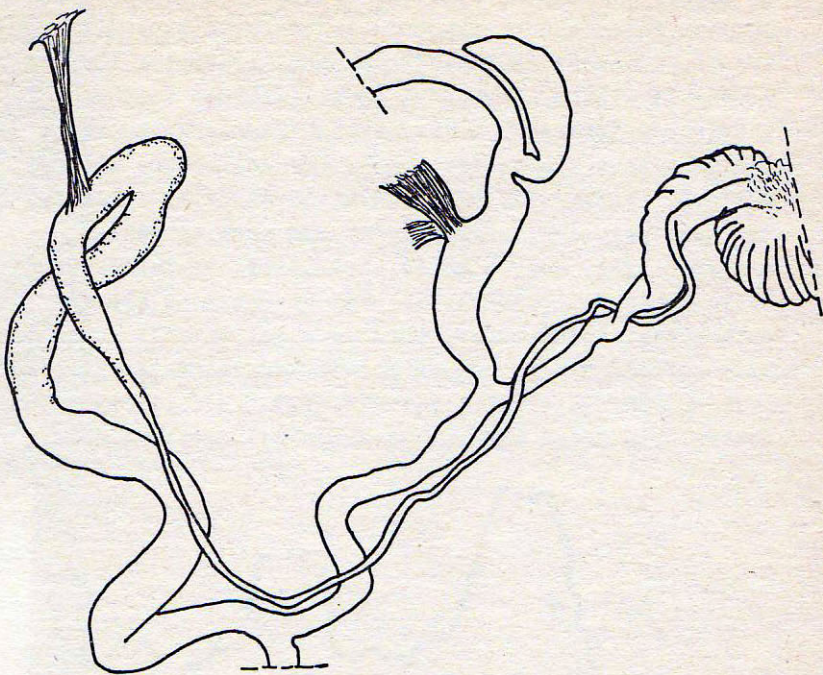
A Cochlodina fimbriata /ROSSM.,1835/ anatómiáját a 2., zárólemezt a 3. ábra mutatja. Az anatómiai viszonyok megegyeznek NORDSIECK /1969b/ által leírtakkal.

Korrekcio!

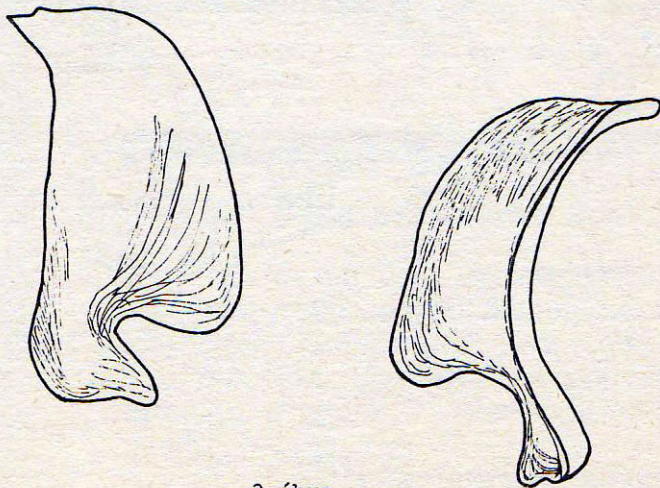
p 36, l. obra

Vargu

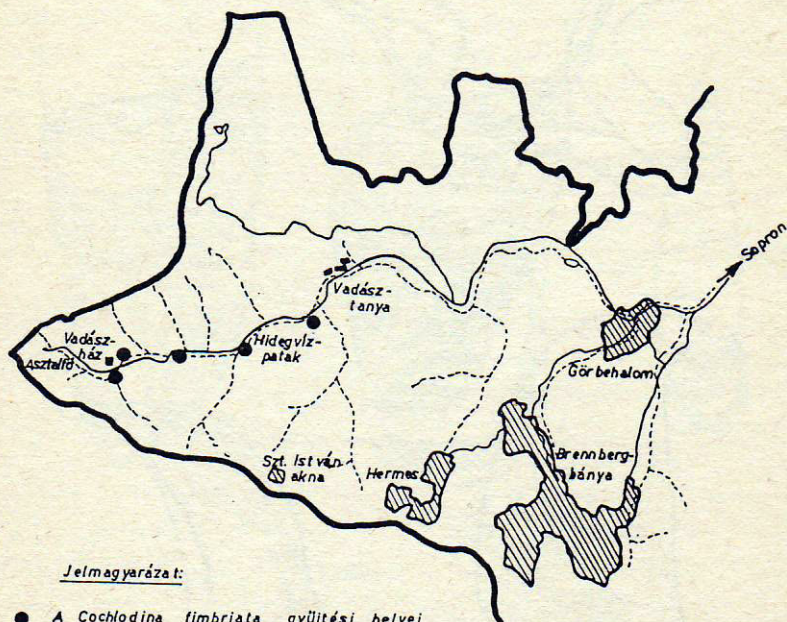

2. ábra

3. ábra

Élőhelye: nedves, nyirkos, árnyékos helyeken találtuk az avar felszínén, korhadó fatörzseken, a Soproni-hegység két legnedvesebb növénytársulásában. Lelőhelye többnyire a patakot kísérő hegyvidéki égerligetekben volt /Alnetum glutinosae-incanae/. A "Vadászház" magasságában az ut mentén acsalapus /Petasitetum hybridi/ magaskórós növénytársulásból került elő. Uralkodó aljnövényzetét csalán alkotta. Meg kell jegyezni, hogy mélyfekvésű acsalapusokban nincs, ami arra utal, hogy a magas vízállásos, vízfeltöréses helyeket kerüli. SZÜRÉNYI /1985/ vizsgálatai alapján a patakközeli területeket, ahonnan a faj mindkét növénytársulásból előkerült, nagyon csekély mésztartalom jellemzi /0,06-0,08%/ és a talaj savanyú, 3,9-5,5 ill. egyes esetekben 6,15-ös pH értékű. Az alapkőzet gneisz/4.ábra/.

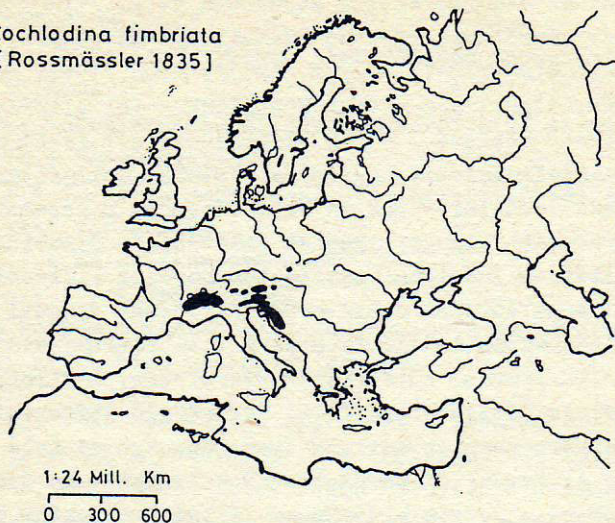

4. ábra

Állatföldrajzi helyzete: a faj állatföldrajzi besorolásához kiegészítettük JUNGBLUTH et al./1983/ fajelterjedési térképének hiányzó adatait ALZONA /1971/, JAECKEL, KLEMM, REISE /1957/, KLEMM /1973/, SOÓS /1943/ munkái alapján. Figyelembe vettük NORDSIECK a faj elterjedésére vonatkozó közlését. A faj elterjedése dél felől a Plješevica-Kapela-Velebit hegységek, Istria, Juli-Alpok, Karni-Alpok, Veneziái-Alpok /A Velebitben és a Kapelában a leggyakoribb Clausiliidaenak említik/. A Dinaridáknak ezt a részét az Istriával egyetemben nevezik Illir-vidéknek. ÉNY Jugoszláviában a Dráva-Száva közének nyugati részén lévő hegyekben is él. Az area a továbbiakban disjunktá válik. Előfordul Ausztriában /Voralberg, É-Tirol, Alsó-Ausztria, Stájerország/ is. Összefüggő előfordulása a Stájer-Alpokban és Karinthiában van. Nyugat felé összefüggő előfordulási területe van a Francia- és Svájci-Jurában, a Fekete-erdőben az Allgäu-Alpokig. Elszigetelt előfordulása ismeretes az ÉNY-szlovákiai Vtáčnik-hegységben /LOŽEK,1964/, ahol 1984 évi tapasztalatok alapján a Hidegvíz-völgyi előforduláshoz hasonlóan a partakvölgy felső szakaszán fordul elő. A Karawankákban való előfordulására vonatkozóan az idézett szakmunkákban nem találhatók adatok.

A faj areájának kiterjedésére vonatkozó adatokat, a szárazföldi csigák állatföldrajzi besorolásánál, a BABA /1982/ által használt 1:24 milliós méretarányú térképre vittük fel, a ponttérképezés részletgazdagságának igénye nélkül /5.ábra/. Az area elemző módszer /VARGA,1977/ alapján megállapítható a megfelelő faunakörhöz való tartozás. Az area elemzés, a hasonló areák fedésbe hozása révén megállapítható, hogy a C.fimbriata illir faunaelem. Az area magja az Illir-hegyvidékre esik. A C. fimbriata a vele együtt előforduló Cochlodina-fajokkal szimpatrikus /NORDSIECK,1969b/. Közös vonása az illir faunaelemeknek /BABA,1982/, hogy areájuk észak felé az Alpok és Kárpátok területén feldarabolódik /disjunktá válik/. Jellemző továbbá, hogy a montán növényzeti zónákhoz kötöttek. A C. fimbriata 450-1780m között fordul elő /KLEMM,1973/.

Cochlodina fimbriata
[Rossmässler 1835]

5.ábra

Az illir faunakör elemei, mint a *C.fimbriata* is /NORDSI-ECK, 1969a/ a bükkös övben /Fagion/ fordulnak elő. A szubkontinentális és szubóceáni klimaterületek felé az illir fajok expanzióját a különösen nedves mikroklímájú azonális növénytársulások lesznek lehetővé. Esetünkben ilyenek a patakokat kísérő acsalapus és hegyvidéki égerligetek. Az illir faunakör faunaelemei az interglaciálisok nedves periódusaiban terjedtek szét /BÁBA, 1986/. Az areák feldarabolódása a hűvös, vagy száraz-meleg periódusokban történt meg.

JUNGBLUTH et al./1983/ a *C.fimbriat*at mérsz kedvelőnek tünteti fel. A faj előfordulási területén a 800-1500mm-es évi csapadék /a *Fagion illiricum* növényzeti zónára és a DK-i-Alpok bükkőseire vonatkozóan, ahol a faj elterjedt/ mellett másodfoku hygrikus oceanitási fokozatot állapított meg JAGER /1968/. Ez azonban arra utal, hogy ilyen csapadék mellett a talajok felső rétegei mindig

kilugozottak. Ennek következménye a savanyu podzolos erdőtalajok kialakulása, mely mész-alapközetű talajok-ra is jellemző lehet.

Csak fosszilis adatok alapján lehetne megállapítani, hogy a C.fimbriata előfordulása a Soproni-hegységben a faj terjeszkedését jelenti-e, vagy lelőhelye egy korábbi nedvesebb periódus fennmaradt izolatuma.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Verfasser berichten über den Neunachweis von Cochlodina fimbriata /ROSSM.1835/ in Ungarn. Der Lebensraum der Art - Soproner Bergland, Hidegvizvölgy - ist ein Bergbachtal. Das Grundgestein ist Gneis, mit geringen Kalkbeimengungen. Vermutlich ist C.fimbriata in diesem Tal autochthon; dass sie bisher noch nicht gemeldet wurde, weist nur auf die noch mangelhafte Durchforschung desselben hin. Der Artikel umfasst die Beschreibung des Gehäuses, der Anatomie und des Clausiliums. Das Vorkommen wird mit der zoogeographischen Verbreitung der Art in Beziehung gesetzt.

IRODALOM

ALZONA, C./1971/: Malacofauna Italica. Atti della Società Italiana di Scienza Naturale e del Museo Civico di Storia Naturale de Milano. Milano, CXI: pp:433. - BÁBA, K./1982/: Eine neue zoogeographische Gruppierung der ungarischen Landmollusken und die Wertung des Faunabildes. Malacologia, 22/1-1/: 441-454. - BÁBA, K./1986/: Magyarország szárazföldi csigáinak besorolásához felhasznált faj area térképek és értelmezésük. II. Pol. hist. nat. Matr. 11 /megjelenés alatt/. - JAECKEL, S.G. - KLEMM, W. - MEISE, W./1957/: Die Land und Süßwasser-Mollusken der Nördliche Balkanhalbinsel. Abh. und Berichte aus dem staatliche Museum für Tierkunde und Forschungsstelle .Dresden 23/2/: 141-205. - JÁGER, E./1968/: Die pflanzengeographische Ozeanitätsgliederung der Holarktis und die Ozeanitätsbindung der Pflanzenareale. Feddes Repertorium, Berlin. 79/3-5/: 157-335. - KERNEY, M.P. - CAMERON, R.A.D. - JUNGBLUTH, J.H./1983/: Die Landschnecken Nord und Mitteleuropas. Paul Parey, Hamburg, pp: 384. - KISS, É. - PINTER, L./1985/: A magyarországi recens Clausiliidák revíziója/Gastropoda/. Soosiana, 13: 93-144. - KLEMM, W./1973/: Die Verbreitung der rezenten Land-Gehäuseschnecken in Österreich.

Denkschr. Österr. Akad. Wiss. Math. nat. Kl., 117:1-503. -
 LOŽEK, V./1964/: Quartärmollusken der Tschechoslowakei.
 Rozprawy Ustredniho ustavu geologického. Tsch. Akad. der
 Wiss. 31:1-374. - NORDSIECK, H./1969a/: Zur Anatomie und
 Systematik der Clausilien IV. Cochlodina dubiosa und
 ihre Stellung im Genus Cochlodina. Arch. Moll., 99:1-20.
 NORDSIECK, H./1969a/: Zur Anatomie und Systematik der
 Clausilien V. Genitalsystem und Systematik der Genus
 Cochlodina. Arch. Moll., 99:107-132. - SZÖRENYI, L./1985/:
 Új csigafaj a magyarországi faunában: Macrogastra den-
 sestriata/ROSSMÄSSLER, 1835/. Soosiana, 13:55-58. - SOOS,
 L./1943/: A Kárpát-medence Mollusca-faunája. Budapest.
 pp:478. - VARGA, Z./1977/: Das Prinzip der areal-analy-
 tischen Methode in der Zoogeographie und die Faunene-
 lemente-Einteilung der europäischen Tagsschmetterlinge
 /Lepidoptera: Diurna/. Acta Biol. Debrecina, 14:223-285.

NÉMETH LÁSZLÓ

Eudapest
 Rekettye u.24.
 H-1155 - Ungarn

DR. BÁBA KÁROLY

Szeged
 Vár u.6. I/5.
 H-6720 - Ungarn

SZÖRENYI LÁSZLÓ

Sopron
 Határőr u.13. I/5.
 H-9400 - Ungarn